

בנאות דשא

פרשת ואתחנן - שבת נחמו ט"ו באב תשפ"ה | שנה ה' | גליון רסד

דולה ומשקה מתורת רבוה"ק מפרשיסהא קאצק וגור זי"ע במשנת רבינו ראש הישיבה שליט"א

אמרות רבותינו

לקבוע כל הארה בלבו שישאר לעולם

רק השמר לך ושמור נפשך מאוד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך וגו' (ד, ט). כי אין לך אדם שאין לו שעה להיות לו התגלות חיות השם יתברך שיש בכל דבר, וצריכין לשמור שכל הארה ישאר לעולם, ואז יזכה להתגלות יותר. ואף שהכתוב מדבר על קבלת התורה, מכל מקום כל בחינות אלו יש בכל דור ודור, שיש התגלות הארת התורה, וכל שנתגלה לאדם על ידי יגיעה בתורה, צריך לחזק ולאמץ עצמו להיות נשאר קבוע בלבו, וזה כוונת המשנה (אבות פ"ג מ"י) 'השוכח דבר אחד ממשנתו הרי זה מתחייב בנפשו שנאמר השמר לך פן תשכח וגו''. וזה 'עשה תורתך קבע' (שם פ"א מט"ו) - להיות נקבע בלבו לעולם.

(שפת אמת ליקוטים)

לעשות מה שביכלתו אף שאין יכול לגמור

אז יבדיל משה שלש ערים בעבר הידן מורחה שמש (ד, מא). ברש"י 'אז יבדיל נתן לב להיות חרד לדבר שיבדילם. ענין 'נתן לב', דאף שאין קולטות עד שיבדלו הערים בארץ ישראל, הבדיל אותם, והרמז כי אף שאין ערי מקלט גם כן יכולים לשוב כמו אז, אף שאין קולטות, וזה נתן לב להיות חרד על הדבר. וכן בכל עבודת ד', אף שאינם יכולים לגמור גם כן יעשה כפי יכולתו, כאשר הגיד כ"ק אאז"ל [האמר אמת זי"ע] על (ד, מד) 'וזאת התורה' - מצוה שבא לידי אעשה (ראה רש"י ד, מא), שזה כלל גדול בתורה לעשות מה שיוכל אף שאין בשלימות. וזה לימוד על עבודת בני ישראל, ואף לענין תשובה בל יפול לב האדם אף שהנהו בחושך, וישוב אל ד', וסוף התשובה לבוא.

(בית ישראל תשי"ב)

הרצון לייגע עצמו בעבודת ה' ולא לקבל מדרגות

מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי וגו' כל הימים (ה, כו). יש להבין, אדרבה הלא אין דומה שומע מפי הרב לשומע מפי התלמיד. אך באמת, האיש אשר בקרבת אלקים יחפץ ואינו רוצה טובת עצמו כלל רק לעשות נחת רוח ליוצרו, זה האיש ממאס בהדרגות ובהשגות דברים נעלמים, רק רוצה לעבוד באמונת אומן ולמסור את עצמו על כל מין עבודה, היינו תורה ותפלה ולייגע את עצמו בעבודתו ית', ודבר שבא אליו מלמעלה בלא יגיעה בזה אינו רוצה, מפני שהוא אינו רוצה בעצמו, רק לעבוד אותו ית', והבן היטב. לכן לא רצו הדור דעה שישנו תמיד כל ההדרגות כמו במתן תורה - שנשפע עליהם האור באתערותא דלעילא, בלא יגיעה ואתערותא דלתתא, רק רצו לעבוד אותו יתברך אף בשעה שאין מרגישים גודל היראה והפחד והאהבה, רק אחריכך נרוצה היינו אף בבחינת אחוריים והבן, ועל זה נשתבחו.

(אזור אליהו מהרה"ק רבי אליהו אבד"ק ויסקיט תלמיד הרבי מקאצק זי"ע)

להכיר בקדושתו בכדי לפרוש מן החטא

כי עם קדוש אתה לה' אלקיך (ו, ה). פירוש, שאף שלא יאמר אדם על עצמו אנכי הוא עובד ה' - כי הוא גאווה, אמנם כדי לפרוש את עצמו מן העבירה - יאמר על עצמו קדוש אני ולא אחלל את קדושתו, וכאמרם ז"ל (תענית יא:) 'לעולם ימוד אדם עצמו כאלו קדוש שרי בתוך מעיו שנאמר (הושע יא, ט) בקרבך קדוש וגו'', והרי כמו בגד קר, מובן כי האדם שומרו היטב מכל לכלוך, כן איש הישראלי יקר וקדוש בגוף ונפש, בנפש מצד הנשמה חלק אלוהי ממעל, ובגוף מצד האבות והאמהות זרע קדוש בני אברהם יצחק ויעקב, וזה 'כי עם קדוש' - תאמר לעצמך, לצורך עבודת ה' אלקיך.

(דברי ישראל להרה"ק ממאדוץ זי"ע פרי קדושים)

'נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם'

רגשי ניהום וחרטה המביאים לתשובה מאהבה

ומתחרט למפרע על ימי בין המצרים אשר שלטו בנו יד אויבינו, ולכן הוא עת רצון ומיום זה מתחילים ימי הרחמים.

במבט מעמיק נבין, שלצד שגב גדולת היום לקבלת התפילות בכלל, ובאותם ענינים שחמשה עשר באב מסוגל להם בפרט, הרי שעת רצון זו דורשת ומחייבת. בפרשת דברים (א, כו) מזכיר משה רבינו בתוכחתו את חטא המרגלים, 'ותאמר בשנאת ה' אותנו הוציאנו מארץ מצרים, ורש"י מביא דברי הספרי 'משל הדיוט אומר, מה דבלבך על רחמך מה דבלביה עלך' - מה שיש בלבך על חברך סבור אתה שכן יש בלבו עליך. בהתאם לכך, ביום גדול זה כאשר הניחום והחרטה על הצרות והצער מביא לתגבורת רחמים ואהבה מהבורא ב"ה לבניו בחיריו עם קרובו, אף עלינו להתעורר כבאור חזון באהבה עזה לאבינו שבשמים, וברגשי חרטה ותשובה על כל אשר חטאנו והתרחקנו ממנו יתברך.

מעתה נבין גם דיוק לשון חז"ל שהקדימו יום חמשה עשר באב ליום הכיפורים ואמרו 'לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב ויום הכיפורים, משום שלא ניתן לגשת ליום הכיפורים בעודנו שקועים בנזף ומלוכלכים בחטא ובעוון, ומוכרחים תחילה הכנה רבה המתחילה ביום חמשה עשר באב שבו אנו מתעוררים להטיב מעשינו ולשוב בתשובה מאהבה.

איתא בספח"ק על דברי חז"ל 'לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב', שרומז לאות החמשה עשר באותיות אל"ף, ב"ת - היא האות סמ"ך. לדרכנו יתכן לומר, שקיים קשר הדוק בין האות סמ"ך למהותו של יום חמשה עשר באב, על פי דברי הגמרא (ברכות ד): 'מפני מה לא נאמר גוי' [שארין פסוק הממחיל באות גוי'] באשרי, מפני שיש בה מפלתו של שונאי ישראל, ובהמשך שם אמרו 'אמר רב נחמן בר יצחק אפילו הכי חזר דוד וסמכן ברוח הקדש שנאמר (תהלים קמה, יד) 'סומך ה' לכל הנופלים'. זהו אפוא סודו של יום חמשה עשר באב - האות סמ"ך, המורה על כוח הסמיכה שיש לכל אחד מישראל בכל מצב שהוא, וזאת מכח הניחום והחרטה על הרעה מצד הבורא ב"ה, המעורר בלבבות בני ישראל אהבה עזה ומביאתם לרגשי חרטה ולתשובה מאהבה.

(מתוך ס"ג ואתחנן תשפ"ה מאמר ב - עבד"ד

עמי רצה - רחצ)

שנינו במשנה (תענית כו:) 'לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכיפורים', ובגמרא (שם ל:) נאמרו כמה טעמים לבאר ענין היום טוב, בחמשה עשר באב, ובספרים הקדושים האריכו בענינו של יום על פי פנימיות.

בתפארת שלמה מבאר הענין, ומקדים לדקדק בדברי הפסוק שנאמר לאחר שחטאו ישראל בעגל, שביקש משה רבינו ע"ה מהקב"ה (תשא לג, יח) 'הראני נא את כבודך'. בקשה זו אינה מובנת, לכאורה, משום שאמנם משה רבינו הצליח לפעול בתפילתו להסיר גזירת הכליה מעל בני ישראל, אבל איך הרהיב עוז בשעה קשה זו לבקש בקשה כה גדולה ונשגבה, ובלשון הרמב"ן 'וכי יבקש עתה להרויח בעבור מעשה העגל'.

מבאר התפארת שלמה, על פי הנאמר (שם לב, יד) לאחר שחילה משה פני ה' ויניחם ה' על הרעה אשר דבר לעשות לעמו, ואין הכוונה רק שניחם במחשבתו מלעשות להם עתה רע ויה'עש'ת מחשבה אחרת להטיב להם' (רש"י שם, יב), אלא שהקב"ה, כביכול, התנחם על הרעה שדָּפַר מתחילה לעשות לעמו, והתחרט למפרע על הכעס שפָּעַס עליהם. יתירה מזו, בדברי הפסוק נכללת גם חרטה על עצם בריאת היצר הרע שהוא הגורם לחטא, וכדברי חז"ל (סוכה נב:) ארבעה הקב"ה מתחרט עליהן שברא - ואחד מהם יצר הרע שנאמר (מכה ד, ו) 'אשר הרעותי'. נמצא אם כן, שהחטא שחטאו והכעס שפָּעַס הקב"ה עליהם הם שגרמו לעת רצון שלא היתה כמוה מעולם, שכמידת החטא והכעס כך היה עתה הרצון להטיב להם ביתר שאת ועז, ולכן ראה משה רבינו שהזמן גרמא להוסיף ולבקש 'הראני נא את כבודך'.

בדברים אלו הוא מוסיף ומפרש דברי הנביא בהפטרה של פרשתנו 'נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם' (ישעיה מ, א), 'נחמו' מלשון ניהום וחרטה, 'יאמר אלקיכם' - שכביכול הקב"ה מתחרט למפרע על התורבה ועל תוקף הגלות. ניהום זה הוא המביא לבני ישראל הנחמה בעודם בחשכת הגלות, ומחזק אמונתם בַּהֲשֵׁת הישועה וביאת הגואל בכל יום שיבוא.

זהו שהפליגו חכמים לומר 'לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב, משום שבוים זה מתעוררים הרחמים הגדולים עלינו, שהקב"ה מביא, כביכול, נחמה בלבו

לכבוד ולזכות ידיד נפשי

הרה"ח ר' אברהם אליעזר מרגליות שליט"א לאות הכרת הטוב על כל הטובות שעושה בעבורי ובעבור כל הקהילה בכלל ובפרט ישלם לך ה' פעלך ותהי משכורתך שלמה מעם ה' ידידך הרוצה בעילום שמו

ברכת מזל טוב חמה ולבבית

קדם מדר' ארי' המשיבוב ויהיה ביקהל חסידים הגה"ח מוה"ר מ' הלוי פרום שליט"א רב דקהל פני מנחם אשדוד לרגל השמחה במינוי שחתן נשוא בתו תתי" עב"ג החתן המרים שמעון ב"ב ותי' חסד ב"צ באמונה הרה"ח ר' אליקים מאיר גינזבערג שליט"א מאסקימיה ומיס"ר גמ"ח עזר נישואין פני מנחם בברכת המון נחת לתפארת האבות מתוך שובע שמחות תלמידיו אברהם משה קראוס אבד"ק וואנשא-לונדון

ברכת מזל טוב

לידידנו היקר חבר חברותא הרה"ח ר' מרדכי שלמה וייטמן הי"ו לרגל אירוסין בתו שתתי" עב"ג הבחור חיים הלוי קורניץ ב"י בן הרה"ח ר' מאיר הי"ו שיזכה לראות נחת מכל צאצאיו מוסדות פני מנחם

כנישתא חדא בתיובתא

כשהתורה הביבה נזהרים לא להפסיד שום הזדמנות

אמרין בברכות (סג:) על הפסוק (תבא כו, ט) **‘הסכת ושמע ישראל היום הזה נהיית לעם לה’ אלקיך** [שממנו יוצא צירוף שם הוי"ה של חודש מנחם אב] - ‘הסכת ושמע ישראל’ - ‘כתתו עצמכם על דברי תורה’ לפי שאין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה. אבל בפעולה חיצונית - לכתת ולכתוש את עצמו אינו די, כי המכתש אינו מועיל להסיר את האולת, וכדכתיב (משלי כו, כב) ‘אם תכתוש את האויל במכתש בתוך הריפות בעלי לא תסור מעליו אולתו, כי **פעולות חיצוניות אינם משפיעים על התוך והפנימיות, אלא נצרך כיתוש המביא לידי התבוננות והבנה פנימית, וכלשון המדרש (תנחומא כי תבא ב) כתתו ‘לבבכם ונפשכם’ לשמוע דברי תורה, וזה דאמרין בגמרא (ברכות ז:) טובה מדרות אחת בלבן של אדם יותר ממאה מלקיות ויותר ממאה תוכחות, כי המלקיות והתוכחות הם מבחוץ, אבל המדרות נכנסות לתוך פנימיות האדם, ואת הלב הוא מה שצריכים לפתוח לדברי תורה.**

ועל המשך הפסוק ‘היום הזה נהיית לעם, אמרין (ברכות שס) ‘וכי אותו היום נתנה תורה לישראל, והלא אותו יום סוף ארבעים שנה היה, אלא ללמדך **שחביבה תורה על לומדיה בכל יום ויום כיום שנתנה מהר סיני**, אמר רבי תנחום בריה דרבי חייה איש כפר עכו תדע שהרי אדם קורא קריאת שמע שחרית וערבית, וערב אחד אינו קורא דומה כמי **שלא קרא קריאת שמע מעולם**. ומביאים ראיה מקריאת שמע לדברי תורה, כי מצוות ה’ ולימוד תורה הכל דבר אחד, שהרי לימוד תורה הק’ הוא כדי שנוכח ה’ אחד ונתחבר אליו ית”ש. וכאשר

מחמיצים פעם אחת את ידיעת ה’ אחד וההתחברות אליו ית”ש, אין לזה תחליף. וצ”ד משל, כמסופר על **החסיד המפורסם רבי מרדכי חנא פוקס ז”ל**, שבכל יום היה מקפיד לבוא באשמורת הבוקר לשמוע ברכות השחר מפי רבו **‘הרה”ק בעל האהבת ישראל מוויניץ זי”ע**, פעם אחת הפסיד לשמוע ברכות השחר של הרבי, והצטער על כך ביותר, כששאלוהו מאי כולא האי, הלא שמע את הברכות אתמול ושלשום ובמשך כל השנים שעברו, ואי”ה ישמע מחר ומחרתיים ובמשך כל השנים שיבואו, השיבם רבי מרדכי חנא, מה ששמעתי אתמול - היה עבור אתמול, ומה שאשמע מחר - יהיה בשביל מחר, אבל היום לא אשמע יותר - ועל זה לבי **דו”י. הדבקות של החסיד לרבו, הוא משל על הדבקות שצריך להיות לכל בר ישראל לרבונו של עולם, אם פעם אחת לא קוראים קריאת שמע, אם פעם אחת מנתקים את הקשר עם הרבונו של עולם, הרי זה דומה כמי שלא קרא קריאת שמע מעולם, וכן כאשר מפסידים לימוד התורה שהוא השייכות והקשר עם הרשב”ע - הרי זה מעוות שלא יוכל לתקון.**

ואם כדי להגיע להרגשה של ‘היום הזה נהיית לעם’ - שבכל יום יהיה בעיניך כחדשים עד כדי להצטער על הפסד של יום אחד, צריכים לקיים את רישא דקרא ‘הסכת ושמע ישראל’, **כאשר האדם מכתת את עצמו - את לבו ואת נפשו, שהלב מוכן ורוצה לשמוע ולקבל, אזי כל דבר תורה הוא חיות שלו, וכאשר חסר לו דבר תורה הרי חסר לו דבר המחייה אותו - וכאדם שאין לו אויר לנשום.**

(מתוך ס”ג מוט”מ תשפ”ה מאמר ב)

לזכות הרה”ח ר’ קלמן הלר שליט”א והרה”ח ר’ מנדל ורדיגר שליט”א

מילי דאורייתא

עשיית מלאכה בשבת לצורך חולה

שמור את יום השבת לקדשו וגו' לא תעשה כל מלאכה (ה, יב-יד).

בחולה שאין בו סכנת נפשות יש כמה דרגות של חולי, ונפק”מ ביניהם איזה רפואה מותר לעשות להם בשבת. ובאבני גזר (א”ח סי’ שצד סי’ ב-ג, ובקצרה באגלי טל מלאכת טוחן ס”ק לח אות יא) עמד על דברי ה”רן (שבת לט, מדה”ר ד”ה ומהא בשם הרמב”ן בתורת האדם שער המיחוש אות ב) דמבואר בדבריו דאם **חלה כל גופו מחמת כאב שיניו, ולא מיחוש בעלמא, שרי לגמע חומץ, והגם דבחולי בעלמא אסור לעשות אפילו מלאכה דרבנן, צריך לחלק בדבר שאין סרך מלאכה בעשייתה רק שגורו בה אטו שחיקת סממניו, קיל טפי משאר מלאכות דרבנן שיש איסור בעצמותן.**

ותמה האבני גזר, דא”כ צ”ב דברי ה”רן שכתב דחולי שאית ביה סכנת אבר מותר לעשות מלאכה דרבנן לרפאותו אפילו ע”י ישראל, והר”ן מוכיח זאת מהא שהתירו לעשות רפואה לסכנת עוורון **סממנים שחוקים מאתמול** [אף למא דלא הוי ס”ל שורייקי דעינא בלבא תליא ולכא פקני”פ אלא סכנת אבר], אע”ג דהוי שבות של דבריהם משום שחיקת סממנים, וה”ה שאר מלאכות דרבנן מותר בסכנת אבר, והרי לדברי ה”רן שבות שאין בו סרך מלאכה קיל טפי משאר מלאכות דרבנן, וכנ”ל שהותר גם בחולי שאין בו סכנת אבר, וא”כ מנלן להוכיח דגם שאר שבותים שלא הותרו בחולי בעלמא הותרו בסכנת אבר.

ובשו”ע הרב (א”ח סי’ ששכ סעי’ יט) כתב, דרפואה הנעשית ע”י אכילה ושתיה, כיון דאי אפשר לה שתיעשה ע”י נכרי - כי הישראל החולה הוא האוכל או שותה את הסממנים, התירו חכמים לעשותה אף בחולי בעלמא בלא סכנת אבר.

ולפי דבריו, ברפואה חיצונית הנעשית ע”י כחילת העין מבחוץ, **אפשר לעשותה ע”י נכרי** לא הותר לעשותה ע”י ישראל בחולי בעלמא, דלא קיל טפי איסור רפואה בשבת שאין בו סרך מלאכה משאר שבותים דדבריהם. ושפיר הוכיח ה”רן כמה שהתירו כחילת העין, דסכנת אבר עדיף מחולי בעלמא.

אולם האבני”ז תמה על השו”ע הרב, דפשט לשון הרמב”ן והר”ן משמע שכל סוג רפואה הותר לעשות ע”י ישראל בחולי בעלמא, לאו דוקא רפואה של אכילה ושתיה.

עוד תמה האבני”ז, דגם ברפואה של אכילה אפשר שיתחוב לו גוי

המשך מילי דאורייתא

ובתהלה לדוד כתב דמדברי הרמב”ן בתורת האדם משמע שכל גזירת שחיקת סממנים לא נגזרה מעיקרא אלא במיחוש, משאי”כ **בחולה לא גזרו רבנן מעולם גזירה זו**, וכל היכי שאין עשיית הרפואה עצמה כרוכה במלאכה דאורייתא או דרבנן, חשיב היתר גמור. משמע שצונו לומר דכוננת רמב”ן בתורת האדם אינה כמו שהביא ה”רן בדבריו, כי הרמב”ן שם הביא הראיה מע”ז (כח:) בזה”ל ‘וכן אמרו סבור מינה הני מילי דשחיקת סמנין מאתמול, דאע”ג דכוחלת יש בה משום שבות התירוהו במקום חולי, ומפרש התהלה לדוד דכוננת הרמב”ן **לאיסור שבות של כוחל**, דלא כהר”ן שהבין הכוונה ל**שבות של גזירת שחיקת סממנים**, והיינו משום דס”ל לרמב”ן דבחולי לא גזרו רבנן משום שחיקת סממנים.

ורביו נפלאים בעיני, דאין לנו לפרש פירושים אחרים בראשונים ממה שהבינו בדבריהם הראשונים מאחרים שהיו סמוכים לתקופתם וידעו הכוונה האמתית בדבריהם. מה גם שבחי’ הרמב”ן בע”ז (שס) **מבואר להדיא כהבנת הר”ן, שגם בחולי יש גזירת שחיקת סממנים**, ודבר זה הוא לומר דמעולם לא גזרו רק במיחוש.

◆◆◆

באגלי טל (מלאכת טוחן אות לח ס”ק לב) הקשה מאי שנא מפיו מוראס להוציא ליהה דמותר לכתחלה בשבת משום דהוי **מלאכה שאצ”ל** (שבת קסז, א), ואע”ג שבשאר מלאכה שאצ”ל אסור מדרבנן, הואיל ואית ליה צערא לא גזרו ביה משום שבות (רש”י שם ק, ד”ה פטור), **ומדוע באיסור רפואה גזרו אף במקום צערא וכאב טובא** [תהאריך ליישב דמפיו מוראס קיל טפי].

הגה”ק מבענדין זצ”ל [בעמ”ס יכהן פאר] כתב (הביאו באבני”ז א”ח סי’ קיח) דמה שלא התירו לגמע חומץ בחושש בשיניו אפילו כאיב ליה טובא, **משום דאפשר להתרפא בהתר** ע”י טבול פת בחומץ או לזמזע ולבלוע, כדאיתא במשנה וגמ’ (שבת קיא), ורק במקום שאי אפשר לעשות בהיתר התירו איסור שבות משום צערא גופא כמו במפיו מוראס.

והנה כיסוד דברי הרב מבענדין איתא ברמב”ן בע”ז (שס), אך לרעת הרמב”ן בתורת האדם שפרש טעם האיסור בחושש בשיניו ‘לפי שאין זה אלא מיחוש בעלמא בלא חולי, ואינו מחלק בין אפשר לעשות בהיתר או לא, אלא **כל שבות דרבנן אסור אפילו בדכאיב ליה טובא**, לדידיה אכתי קושית האגלי טל, וכעין לו דחה האבני”ז (שס) תירושו של הרב מבענדין, ראה שם אריכות דבריו.

◆◆◆

עוד כתב האבני”ז (שס) ‘וראיתי לגיסו הרב הגדול שיחי’ שכתב לדידיה לא קשה כלל קושייתי, דהגם שהתירו שבות במקום צערא אבל לא התירו ברפואה, דהך **גזירה דשחיקת סמנים נגזרה דוקא במקום צערא, דכל חולי צערא הוא** [וסגנון הדברים נראה שהם דברי האמרי אמת זי”ע].

ותמה עלה האבני”ז, דאטו היה חיוב על חכמים לגזור איסור רפואה בשבת, ואם הדין נותן להיתר שבות במקום צער, כ”ש שראוי שלא לגזור מעיקרא במקום צער.

אך י”ל, דבשלמא גבי מלאכה שאצ”ל שגזרו חכמים לאסור אטו מלאכה גמורה, גם אם יתירו גזירתם במקרה פרטי, אכתי **תהיה גזירתם קיימת במקום דליכא צער**, ויהיה בזה גדר וסייג שלא יכשלו אינשי במלאכה גמורה הצ”ג. משאי”כ גבי גזירת חכמים לאסור רפואה אטו שחיקת סממנים, אם גם בזה יתירו במקום צער, **תתבטל גזירתם לגמרי**, כי ברוב עממים שהרפואה נצרכת אית ליה צערא, והיות שראו חכמים מקום מכשול שעלולים בני אדם להיכשל בשחיקת סממנים לצורך רפואה, העמידו גזירתם מעיקרא גם במקום צער, דאל”כ לא תהא גזירתם קיימת כלל.

עוד תמה האבני”ז, דהיה לחכמים לחלק בסוג הצער, דבקצת צער יהיה אסור רפואה ובכאבי ליה טובא מותר, ו**תהיה גזירתם קיימת במקום קצת צער**, ואשכחו שחילקו חכמים בין קצת צער להרבה צער לגבי ציצין שפרשו רובן (שבת דה:) דמותר להסירין בין רק אם פרשו כלפי מעלה למצרות אותן, ופירש רש”י (ד”ה כלפי) שכשפירשו כלפי מעלה ‘קא מצערו ליה טפי’.

אמנם יש ליישב ד”צער’ הוא דבר התלוי בהרגשת האדם, כל אחד לפי טבעו ותכונותיו, ובדרך כלל **לא שייך לאמור ולקבוע גדר ברור** מהו צער מרובה ומהו קצת צער, לכן לא רצו חכמים לחלק בזה, ולא דמי לציצין שפרשו ששייך לתת בהו גדר ברור בין פרשו כלפי מעלה או כלפי מטה.

(מתוך מ”ש רבינו שליט”א בביהמ”ד הטלפוני ‘היא שיחת’ בלימוד עמוד היומי ע”ז כח:)

ברכת מזל טוב לידידנו
הרה”ח ר’ מאיר יחזקאל קמפניסקי זי”ו ומשפחתו
לשפחת הבר מצוה לבנו התיק יצחק יצחקים
בהוצאת **יצחק זעליג** זי”ו
שיזכה לגדול בתורה ויראת שמים ולהזיות אותם ברוב נחת
מאחלים
שלכם מימוש זכויות רפואיות טל’ 03-8002000

ברכת מזל טוב
לגיסנו התיק העושה ופועל רבות למען קדשי קהילתנו
הרה”ח ר’ ישראל שפירא זי”ו - לייקווד
להולדת הבת שנתח’
יהא רעוא שיזכה לגדלה לתורה ולחופה ולמעשים טובים
ולחיות רוב בנות דקדושה מכל יו”ח
מאחלים הגיסים למשפחת **הלפגוט**

ברכת מזל טוב
לשי”ב המסור בכל לב לצרכי קהילתנו הקדו’
הרה”ח ר’ מאיר יחזקאל קמפניסקי זי”ו
להיכנס בנו הבחור **יצחק זעליג** זי”ו
לשל תורה וצדקות
יהא רעוא שיגדל בתורה ויראת שמים
ויזכה לרבות ממנו ומכל יו”ח בנות נחת
מאחלים משפחת **גיימאן - גוי יאירק**

ברכת מזל טוב לידידנו
הרה”ח ר’ אברהם יצחק שידלובסקי זי”ו
דרגל שמחת נשואי בנו החתן **שמוחה בונם** זי”ו
עב”ג שנתח’ בת הרה”ח ר’ **מנשה הכהן שפרן** זי”ו
שיזכו לבנות בית נאמן בישראל
מכון **עברא דדשא**

אמרי דשא

לזכות הרה"ח ר' יוסף שטרייכר שליט"א

לעורר בקרבנו החירות מיצה"ר כבשעת מתן תורה

אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו (ד, לה). בישיבת משה עמד לבאר החילוק בין דברי משה רבנו ודברי דלדרי שלמה המלך ע"ה בתפלתו בשעה שנכנס לבית המקדש שאמר (מ"א ח, ט) 'למען דעת כל עמי הארץ כי ה' הוא האלקים אין עוד', ולא אמר 'מלבדו', ומפרש לדרכו. ויש להוסיף עוד, דגם להלן (פסוק ט) כתיב 'וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד', ולא נאמר 'מלבדו', וצריך להבין טעם העלמתו.

וי"ל דלכאורה אחר שאמר 'אין עוד' מה נוסף באמירת 'מלבדו', אלא שבמתן תורה היו בני ישראל במדרגה הגבוהה ביותר, ומלבד שהקב"ה קרע את העליונים ואת התחתונים וראו שהוא יחיד (רש"י ד, לה), היה להם חירות גמורה מן היצר הרע וכמ"ש חז"ל (שמו"ר לב, א), ואז לא רק שידעו באמונה ברורה שהבורא ית"ש 'אין עוד', אלא גם הרגישו בכל מהותם שאין עוד 'מלבדו', כי לא היה עליהם שלטון היצה"ר - רק הקב"ה לבדו. אך אחרי שחטאו ונכנס בהם יצר הרע (עי' שמו"ר שם, ועי' תנחומא תשא טו ותובא"ר פכ"ז, ועי' עירובין נד, ע"ז ה), אכן יודעים שהקב"ה הוא בשמים ועל הארץ מתחת אין עוד, אבל היצר הרע נמצא ומציק לאדם בפיתויו, ועבודת השם אינו באה בניקל כמו מקודם. ואז כבר אי אפשר לומר אין עוד 'מלבדו'. ולכן בהמשך הפרשה (פסוק ט) לא נאמר 'מלבדו', כי שם איירי אחרי שבני ישראל חטאו וירדו ממדרגתם העליונה שהיה להם במתן תורה, שמשם רבינו ע"ה מוכיח אותם בשעת שהיצר כבר נכנס בקרבם.

אבל גם אחרי שהיצר נמצא בקרבנו, יש את הכח לחדש בקרבנו הארה הראשונה, דבבני יששכר (חודש סיון מאמר ה אות ב) מדקדק שתיבת 'לדעת' הוא מיותר, שכיון שראו ודאי הם יודעים. אלא, שמשם רבנו מוכיח אותנו, הרי מתחילה כבר הייתם במדרגת ה'הרואה', שראיתם בחוש כי אין עוד שום כח מולך עליכם, כי היה לכם חירות מיצה"ר, ומכאן זה תוכלו גם כעת שאתם רק במדרגת 'לדעת': לעורר כח הראשון ולחדש הכרה זו של 'אין עוד מלבדו' כמו שהשגתם במתן תורה.

(ס"ג ואתחנן תשפ"ג מאמר א - עבד"ד עמי תקלה-תקלט)

מצות מזוזה תלי במעשה - קידוש ביתו

וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך (ו, ט). הקשה הפנים יפות, אמאי במצות כתיבת ספר תורה אמרין (סנהדרין כא): אף על פי שהניחו לו אבותיו לאדם ספר תורה מצוה לכתוב משלו שנאמר (ויקל לא, יט) 'ועתה כתבו לכם את השירה', למה לא נימא כן גבי מזוזה דכתב' ו'וכתבתם', צריך שיכתוב לעצמו, ואינו יוצא בציבור. ועי' העבודה י"ל, דהטעם שאע"פ שהניחו לו אבותיו ספר תורה מצוה לכתוב משלו, הוא כמו שכתב האבני נזר (אוי"ח סי' מ סק"ו) משום דהיכא דכתב 'כתבו' אינו יוצא אלא אם פעל במעשה שיהיה לו ספר תורה, משא"כ ירושה הוא דבר דמילא 'תחת אבותיך יהיו בניך' - שקונה אף בלי ידיעתו ואף בלי דעת, ולכן נצרך שיקיים מעשה בכתובת הספר תורה. אבל במזוזה, מהות המצוה הוא הרבה יותר מעצם קביעת המזוזה, ועיקר מצותו והמזוזה תשפיע על האדם בביתו ובשעריך, שיקדש את עצמו ואת קורות ביתו במעשיו ובהנהגותיו, וזה אינו בא בירושה - אלא תלוי בהתנהגות האדם עצמו בביתו, נמצא שבמזוזה תמיד יש מעשה האדם בקיום המצוה, ועל כן אין חסרון בזה שקביעת המזוזה בא לו בירושה.

(ס"ג ואתחנן תשפ"ד מאמר א)

הישר בעיני ה' - ולא הישר לפי המבט שלו

ועשית והטוב בעיני ה' (ו, יח). ופירש רש"י 'זו פשרה לפני משורת הדין'. בפנים יפות עמד על שו"ן הפסוק בעיני ה', דמי מתנהג לפני משורת הדין - הרי זה ישר ונאה בעיני אנשים. ומפרש הפנים יפות, דקאי על מי שמתחייב שבועת הדיינים, ויודע בעצמו שיכול לישבע, ואפילו הכי מונע את עצמו מן השבועה ועושה פשרה, אך פן יחשוש ויאמר שמה יחשדוהו העולם שלא רצה לישבע מפני ששקר בפיו ולכן אינו רוצה לישבע, על זה אמרה תורה ועשית הישר והטוב בעיני ה' - אף שלא יהיה כן בעיני הבריות, המוכרח הוא שלא לישבע, כיון דקמי שמיא גליא שהאמת אתו אלא שירא לישבע אפילו שבועת אמת.

ויש לפרש באופן נוסף, שבעת שהאדם עושה פשרה ומתנהג לפני משורת הדין, יש לפעמים שהוא מדמה בדעתו שהוא מותר לחבירו ויתור גדול, אבל כל זה לפי טעותו שהוא סובר שהצדק אתו, והמעט שמוותר לחבירו נדמה לפי דעתו כויתור גדול והרי הוא צדיק גמור, לזה אמרה תורה ועשית הישר והטוב בעיני ה', אל תמדוד ויהי ויתור והפשרה לפי בעיני שהנך צודק, אלא שיהיה ישר וטוב בעיני ה', וואס באמת זאגט דער אייבערשטער דא - שהויתור לחבירו יהיה ויתור אמיתי. (קידור' ואתחנן תשפ"ד)

רביבי דשא

והיו לטוטפות - התפילין מרימים את המבט של יהודי

והיו לטוטפות בין עיניך (ו, ח). יש לפרש 'טוטפות' כמו 'נטוף עיניך' (כחובות ט). ופירש"י זקוף עיניך, דמי שהולך עם עיניו מושפלות למטה אומרים לו ש עיניך רואה. והענין בזה, שעל ידי התפילין יכולים לרומם את העיניים, לראות ראייה גבוהה יותר. והרי תפילין של ראש אינם מקומים בין העיניים ממש, אלא מעל העיניים, ובא לרמז על ראייה שכלית, ראייה יותר עמוקה, לראות ולהבין מה המכוון הפנימי והתכלית של הנחת תפילין.

(בכר מצוה לנכד - ט"ז טבת תשפ"ד)

עלי מועד

חמשה עשר באב

ט"ו באב הכנה לראש השנה

הרבי מלובלין זי"ע אמר, שט"ו באב הוא ארבעים יום קודם כ"ה באלול, וכן ט"ו בשבט קודם כ"ה באדר, היינו פלוגתא דרבי אליעזר ורבי יהושע (ר"ה י), דרבי אליעזר אומר בתשרי נברא העולם ורבי יהושע אומר בניסן נברא העולם, ואמר האר"י ז"ל (פעי"ח שער ר"ה פ"ד) דאלו ואלו דברי אלקים חיים (עי' תוס' ר"ה כז, ד"ה כמאן), וארבעים יום הנ"ל הם כנגד יצירת הולד. והחידושי הרי"מ זי"ע היה מסיים: היינו שט"ו באב הוא הכנה לראש השנה.

(רבינו החידושי הרי"מ זי"ע לקוטי הרי"מ)

תיקון לחטא העגל ומרגלים

מה שהיה יום טוב בט"ו באב כמו ביום הכיפורים (תענית כז), נראה דב' אלו היו עוונות הגדולים שב ישראל, חטא העגל שהיה מרידה בלוחות התורה, וחטא מרגלים שהיה מרידה בארץ ישראל, ושני החטאים נוקבין והולכין על כל ימי שפלותינו בגלות, וביום הכפורים נמחל עיקר חטא העגל, ובט"ו באב נמחל חטא המרגלים שכלו מתי מדבר (שם ל:). ולכן שמחת יום הכיפורים נשאר גם עתה, שאין לנו שיעור רק התורה הזאת. ושמחת ט"ו באב היה רק בזמן המקדש, ועתה שמחת המקדש נהפך לאבל. ויתכן גם כן, שלכן הנשים יוצאות במחולות, שאחר שבשני אלו החטאים נשנתו הנשים למעילותא. וכדאי"ת (פדרי"א פמ"א) שלא רצו ליתן נזמיהם, ובארץ ישראל איתא גם כן שהנשים חבבו את הארץ, עי"ש גבי בנות צלפחד (עי' במד' כא, י). לכן מתפארים בזה בחור שא עיניך, שתעטרנו בזהובים, רמז כמו ודי זהב (דברים א, א ורש"י שם), שהם לא קלקלו בזהוב שהיה להם. ואפשר שתעטרנו, כמו שאמרו (ברכות לד:) במקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורים יכולין לעמוד, אם כן כשהאנשים מתכשרין במה שכבר נכשלו הזכות גדול יותר, וזהו שתעטרנו.

(שפת אמת ליקוטים)

אחרי התרחקות מתגברת האהבה

במשנה תענית (כז): לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכיפורים. ונראה כי ידוע שאין שום דבר נרגש כל כך רק מפאת הפיכוכי, כיתרון האור מן החושך. והנה כל הימים טובים הם ימי קירוב האדם אל השי"ת, אבל באשר אינם באים בזמן ההיפוך לזה אינם כל כך נרגשים, כמו ט"ו באב ויום הכיפורים, שהזמן הקודם להם הוא בהתרחקות. דבזמן הקודם לט"ו נאמר (ישעי' ו, ב) 'ורחוק ה' את האדם', שנאמר (קהלת ג, ה) 'עת לרחוק'. ובזמן שקודם יום הכיפורים הוא בחינת שמאל דוחה, ועל זה מפטירין בראש השנה (ירמיה לא, ב) 'מרחוק ה' נראה לי'. ובכן ההתקרבות והאהבה שבהם היא יותר נעלה משאר ימים טובים.

(שם משמאל ואתחנן תר"ע עמי לד)

מבכיה של אבלות לבכיה של תשובה

הבכיה של האבלות הסתיימה, אבל כעת מתחילה בכיה אחרת - בכיה של תשובה, וכדכתיב (ירמיה לא, ח) 'בבכי יבואו ובתחנונים אובילים', ופירש רש"י בכי של תפלה ובכי של תשובה, ברצון לתשובה והשתוקקות לתשובה. וזו השייכות בין הבכי של תשובה והבכי של האבלות, וכדאי"ת בזה"ק (תולדות קמ"ו): 'ואינו דמעי' אורידו לון לישראל בשעבודא דיליה, עד דיתובון ישראל לקב"ה בבכיה ובדמעין, דכתיב בבכי יבואו וגו', וכדן כתיב (עובדיה א, כא) ועלו מושיעם בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה, כי עיי' דמעות של עשו הרשע ירדו בני ישראל לגלות, והדרך היחידה שעל ידה נצא מהגלות, מגלות האמיתית שהיא הגלות הרוחנית, היא אך ורק עיי' בכי של תפלה ובכי של תשובה.

(רבינו שליט"א ס"ג ואתחנן תשפ"ג מאמר ב - עבד"ד עמי תקמא)

כתיבה וחתומה טובה מט"ו באב

מנהג ישראל להתחיל לכתוב באגרות 'כתיבה וחתומה טובה' מט"ו באב, על אחת כמה וכמה שכבר מתחילים ימי התשובה - 'קריב יחמרו בחקרך חלוחילי' [כמ"ש בפייט לשחרית של ראש השנה, ופירשו המפרשים קריב יחמרו - קריב מתכווצים מאימה, בחקרך חלוחילי - בעת שאתה חוקר הוללות הלב], אם כבר כותבים כתיבה וחתומה טובה בודאי שצריכים להיזכר מחיקור הלב, כי אין זו כתיבה בעלמא, אלא המכוון של המנהג הוא שיפעל דבר מה בלבבות, כי אדם נפעל כפי פעולותיו, ויש להתעורר שכבר מתחילים ימי התשובה, ששה שבועות לפני ראש השנה - זה לא הרבה זמן, ראש השנה כבר דופק על הדלת, וצריך לשוב בתשובה.

(רבינו שליט"א ס"ג ואתחנן תשפ"ג מאמר ד - עבד"ד עמי תקל)

יום טוב דיום הכיפורים

כשמתעוררים בהכנה מט"ו באב

לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכיפורים, השאגת אריה בספרו גבורת ארי (סוף סני תענית) כתב דהא דהקדים התנא חמשה עשר באב קודם ליום הכפורים, אע"י שיום הכיפורים היה יום טוב מקודם [לפי כל הטעמים], משום דתנא אסדר חדשים סמין, דמניסן מגנין להו, והוי אב קודם ליוה"כ שהוא לאחריו בתשרי. וזו העבודה י"ל, דלכן הקדים התנא חמשה עשר באב ליום הכיפורים, משום ד"לא היו ימים טובים לישראל" זה דייקא ששנים הכיפורים בא אחרי הכנה מרדכי מט"ו באב, בהתעוררות לתשובה מבעוד מועד, בהוספה בלימוד התורה - כמ"ש חז"ל (תענית לא). מכאן ואילך דמוסיף יוסיף וכו', לנקות את הלב ולטהר את המחשבות, שאז יום הכיפורים הוא יום טוב אמיתי.

(רבינו שליט"א קידור' עקב תשי"פ - עבד"ד עמי ג)

ברכת מזל טוב לגיסי היקר
הרה"ח ר' יהודה ארי' לייב ריינדל שיחי
ולוחטני היקר משמח אלקים ואנשים
הרה"ח ר' מנדל ורדיג שיחי
להיכנס הבן - הנכד הבת' אברהם מרדכי ניין
לעול תורה ומצוות, יא רעוא שיגדל בתורה ויראש
ויזכו לזרות מפני יו"ח רוב נחת דקדושה
מאחל בכל לב, שלמה הכהן הלר

ברכת מזל טוב
לידידנו המוסר עצמו בשליחותו
לעול לציבור אש"י לנישואי ילדיהם
הרה"ח ר' אליקים מאיר גינזבורג שליט"א
לשמות נישואי בנו החתן שמעון בני
עב"ג בת הרה"ג ר' מיכאל מאיר ברום שליט"א
שרבו לזרות וזרות ישרים מבורכים
מאחל הרב מאיר פריי רוטנברג
בשם הנחלת גמ"ח עזרי נישואין פני מנחם

ברכת מזל טוב
לידידנו הרה"ח ר' משה הכהן שפרן הי"ו
בן הגאון רבי מנחם מנדל הכהן שליט"א
לרגל שמחת נישואי בתו שתי' עב"י
החתן שמוחה ביום שידולבסקי נ"י
שיזכה לראות דורות ישרים מבורכים ורוב נחת מכל יוצ"ח
מפעל בנאות דשא

קרוצי חומר אינם מבינים חשבונות עמוקים מכבשנו של עולם

בס"ד, תמוז תש"ע לפ"ק ירושלת"ו
למשפחת ... הנכבדה, הע"י, המדוכאת באבל

הנני מתקשה מאוד למצוא מילים שיביאו לפחות טיפת נחמה לשבר לבכם, והרי אמרו חכמינו ז"ל דם ניקוף [=מקה] שאדם מקבל בבוקר רגלו, אחרי שהמקום כבר פצוע ממכה קודמת, וכאב נוסף ומגביר כאב, מכפר ומרצה כדם עולה, והמדובר בכאב גשמי חולף, ומה נאמר לאדם למודת הסבל ששכלה בתקופה קצרה שנים מצאצאיה, והרי באחד מן האחין שנפטר, אחז"ל תדאג כל המשפחה, ומי ישער את החרדה והשבר בשני אחים רח"ל, ואין בעל מת אלא - לאשתו האלמנה שבורת הלב.

ידוע בשם צדיקים עה"פ 'משפטי ה' אמת צדקו יחדו', שאל כמשפט בשר ודם המענישים בלי להתחשב בצער וסבל המשפחה והקרובים, משפט ה' ביושר, כפי המגיע לכל אחד צער, ונשאלת השאלה, ניחא הגדולים והמבוגרים, שחטאו במה שחטאו, אבל אלו הצאן - היתומים הרכים - מה פשעו ומה עו, בודאי צדיק ה' וישר משפטו, אך אנו קרוצי חומר אינם מבינים.

אאמו"ר הפני מנחם זצ"ל היה רגיל לנחם [ונדפס במכתביו], במעשהו של רבי יוחנן, שמתו עשרה בנים, והי' נושא עמו עצם הבן לנחם בה אבליים, ושאל הפני מנחם מה נחמה בכך לאבל ביוגו וצער, במה שעברו יסורי איוב על רבי יוחנן? והשיב, שאדם במצב אבילות, ובפרט אם תכפוהו אביליו רח"ל, סובר שמדת הדין מתוחה כנגדו והוא נרדף משמים, והי' רבי יוחנן מפסי דעתו ומרגיע רוחו, שגם לצדיק כמותו אירעו מאורעות נוראים בבניו, מחשבונות עמוקים מכבשנו של עולם.

ר' ... זצ"ל, היה תלמיד חביב ואהוב לאאמו"ר הפני מנחם, שקילס תמיד את התמדתו ולימודו בישיבה, איש של חסד ושל נתינה לזולת מורשת אביו הבלתי נשכח ר' ... זצ"ל, איש חסיד ודבוק ברבוה"ק, חבל, חבל על דאבדו, כרע שכב כארי בעמדו על משמרתו משמרת הקודש.

השי"ת, שנאמר בו 'יתום ואלמנה יעודד', ירפא שבר לבבכם ויחשב לעצבותיכם, אבי יתומים ודיין אלמנות, יחזקם ויאמץ רוחכם, ולא תוסיפו לשמוע רע ח"ו, ואך טוב וחסד ירדפוכם, ובנחמת ציון תנוחמו.

הכותב בלב מורתח
שאול אלטר

עלי דשא

הגורם שאחרים יבזוהו

בס"ד, לכבוד הגליון הנפלא בנאות דשא.
במה שהבאתם במדור 'עלי דשא' להקשות על הנהגת הר"ק רבי שלמה מזוועהיל ז"ע, שכאשר חלתו בתו הלך לחפש אדם שיבזוהו, דהא"ך עשה כזאת להכשיל איש ישראל בעבירה?
נראה דאמת מחל לו מעיקרא על הבזיונות, ואע"ג דמבואר בתוס' (קידושין לב. ד"ה דמחיל) שאם לא הודיעו מזה, הוי כנתיבין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טהה דצריך כפרה, יש ליישב לפי מה שכתב בכלי המדה (פרי יוחי) לתורן דברי האוה"ח הק' (שם) דעבירה אדם לחבירו שיעקר הכוונה באיסור זה מפני שהרע לחבירו, אם אדרבה נצמח מזה טובה לחבירו אזלינן בתר מעשיו וא"צ שום כפרה. ע"י.

ולפי"ז במעשה הנ"ל שידע הר"ק ר' שלמה מזוועהיל ז"ע דע"ז יצמח ישועה לבתו, ממילא לא הכשילו כלל בשום איסור, כן נראה נכון לתרץ הנהגת הצדיק.

יהודה צבי האכמאן - בארא פארק

להבין שמועות

קירוב האדם לרא את ה' וקיום הבחירה

מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי וגו' (ה. כו). המקום ב"ה מניח את הבחירה ביד האדם, אבל האדם רשאי להכריח את רעוה לעבודתו ית', בין בכפי' בין בפיתוי, ולא הוי ביטול הבחירה, כיון שהמעשה עושה בבחירה, וכל ישראל כאיש אחד.

והיינו 'מי יתן' שיהי' בין צדיקי הדור משתדלים לקרב לב כל העם לעבודתו ית', אבל המקום ב"ה אינו נותן בלבם את הקירוב - דא"כ לא יתיחס הדבר לברואיו.

אמנם אם יש מתפלל לפני ית' על הקירוב, ותפלתו נשמעת, מתיחס הקירוב שעושה הקב"ה לברואיו, כיון שנעשה ע"י תפלת נברא. והיינו דאמרנו (ע"ז ה.) היה להם לומר אתה תן, ור"ל וע"ז היה אפשר לו להקב"ה לעשות הקירוב, כיון שהוא על פי תפלתם.

(חזון איש בסוף חלק או"ח מגליונות החומש)

אלא 'המעשה עושה בבחירה', ר"ל שבפועל האדם המקיים המצוה גם בכפייה ממש וכ"ש בפיתוי אכתי חשיב בחירה, ולפי"ז אין כאן כל היסוד דגם בחירת אדם אחר מספיק, ואז גם בכפייה של גוי יועיל, אך אי"כ מה ר"ל 'וכל ישראל איש אחד', דמזה משמע שכוונתו דמועיל בחירת אחר ע"ז.

והחזו"א הוסיף לפרש דמ"ש רז"ל (ע"ז ה.) דהוי להו למימר 'תן אתה', לא קאי על מה שנאמר מי יתן והיה לבבם ע"י צדיקי הדור, אלא אז יכול להיות באופן שהשטי"ת יעשה הקירוב. ולכאורה חידוש דמ"ש 'תן אתה' שאני מהבקשה 'מי יתן', אך ר"ל דהבקשה 'מי יתן' היא בקשה כללית ליראת ב"ה, אלא דבלא שיאמר 'תן אתה' הוי ביטול הבחירה, וצריך הבקשה 'מי יתן' להתקיים ע"י צדיקי הדור וכנ"ל, ואם יאמרו 'תן אתה' יכול הקב"ה בעצמו לעשות הקירוב.

...

סוף דברי החזון איש, שכאשר האדם מתפלל על יראה אזי אין כאן ביטול בחירה, כיון שהוא ע"י תפלתם.

הנה רבים אומרים שזוה מיושב קושיית המהרש"א (ברכות י.) איך יועיל תפלה עבור אדם אחר שיוזכר לתשובה, הרי הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, ותלוי בבחירת האדם עצמו. אלא כיון שבה באמצעות בעל בחירה שפיר דמי.

וילה"ע, דמלבד שהדברים צריכים הבנה, בחזו"א אין הכרח לדברים אלו, ובדברי החזו"א המדובר כשמבקש על עצמו [אם כי לשונו אולי אינו שולל גם תפלה על אחרים, אבל אין הכרח, וכיון שאינו מובן, אמאי להעמיס כן בדבריו] ולעיל כתבנו להעיר בענין בקשת אנכ"ה לביטול יצרא דעבירה, אם מועיל ע"י תפלת הצדיקים], ורק בתח"ד שמדבר על צדיקי הדור שמכריחים בכפייה או בפיתוי כתב החזו"א שאין חסרון כיון שהוא ע"י בעל בחירה, כי אז אין כאן קירוב מצד השי"ת, אבל כשהמדובר שהקב"ה יעשה הקירוב, ע"ז לא נאמר בחזו"א שקירוב של הקב"ה שבא ע"י תפלת אחרים אינו סותר הבחירה. ורק תפלה על עצמו שמובן כפשוטו וכמ"ש המהרש"א בברכות שם.

אמנם ודאי הדבר דמועיל תפלת אחרים, וכמבואר בהרבה מקורות, אלא שאין הכרח דהטעם משום ש"ע" תפלה כבר נחשב כבא ע"י בחירה, אלא מטעמים אחרים, וכגון המבואר בחובות הלבבות שער הבטחון פ"ד חלק הרביעי, גם לגבי תפילה על עצמו, והוא באופן אחר מדברי המהרש"א הנ"ל. וכן מבואר ברמב"ם ה"ל תשובה פ"ו ה"ד, ועוד הסברים שנאמרו בזה, ואכמ"ל.

עוד יש לציין, שגם תפלה על עצמו, ועכ"פ במ"ש להדל"ל 'תן אתה', שכתב החזו"א דאז לא הוי סתירה לבחירה, מדברי החתם סופר נראה דלא ס"ל כן, וכה כתב עה"פ קרב אתה (משנת תפ"ט) ויהנה לא רצו ישראל לומר אתה תן כי אז אין שכר ועונש כי יצא עובדיה' ה' טבעו ויפסדו שכרם, אך האוהב בתכלית האהבה שאינה תלוי בדבר אומר טוב לי להיות בטוח שלא להקציף הבורא כל ימי מאשר אקבל שכר, והם לא ה"י באותה מדרגה ע"כ לא אמרו אתה תן לב ליראה ורצו לעבוד בבחירה כדי לקבל שכר.

וכמובן שאפשר לחלק בין סוגי הבחירה, ועוד, ובאנו רק להאיר ולהעיר ולהציע לפני הלומדים והמעיינים אשר ברצונם ובדעתם יבחרו ויבחנו הדברים לעמוד על אמיתותם.

(משלחן המערכת)

דברי החזו"א צריכים עיון ולימוד מעמיק, והדברים באו חתומים וסתומים, ואינו מבואר מה הקושיא שבא בדבריו לתורץ. ולפ"ר, נראה דאיכא להקשות מאי שייך להתבטאות 'מי יתן', כי "כולת ה' בחפצו קשורה", ואם זה רצונו ית"ש הלא כך נהיה המציאות, אבל כיון שהמציאות הוא שאין רוב בני ישראל במצב של 'ליראה אותי כל הימים', יש כאן שאלה אם זה רצונו ית"ש הרי היה כך המציאות.

אמנם לכאורה ביאור הדברים הוא כמבואר דחפץ השי"ת שתהא ביד האדם הבחירה לכלכל דרכיו לטוב או להיפך, וא"כ מובן דאין לפרש כוונת הדברים 'מי יתן' כפשוטו, דא"כ הרי זה היפך מה שידענו במה שטבע השי"ת הסדר בעולמו, ואי אפשר להעמיד קושיא אמאי אכן אין הבריות כולם חרדים על דברי אלקים חיים באופן טבעי כמגנט הנמשך אחרי הברזל, כי אכן קל מסתתר אתה.

והרי זה לכאורה מה שנראה בכוונת הרמב"ן כאן שכתב 'בעבור היות רשות ונאדם בידו להצדיק ולהרשיע, והכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, יאמר הכתוב כן, והוא כלשון בני אדם, ור"ל דהביטוי הלאו שתהא כן הוא על דבר שאכן תלוי בידו אחרים, כי כך יסד הבורא בעולמו, ולכאורה צ"ל דהחזו"א נראה לפרש שהביטוי 'מי יתן' הוא כפשוטו [נדלא כנ"ל, אלא] שכן תהא, וע"ז קשיא א"כ נתבטל הבחירה.

אלא שהדברים צריכים עיון, שהרי במתן תורה אמרו חז"ל שהיה חירות מהיצה"ר, ובכ"ז מסתמא עדיין לא חשיב שנבטל הבחירה, וכמו לפני חטא אדה"ר בדפשיטות היה בחירה שהרי חטא אלא שהיה בסגנון אחר ממה שהיה אחרי חטא, ויש עוד להאריך בדברי הרמב"ן עה"פ (נצבים לו) ומל ה' אלקיך את לבבך, ובענין לתעתיד אם לא תהא בחירה כלל, וראה עוד שפת אמת בראשית תר"ג, ואכמ"ל.

...

במה שמפרש החזון איש באופן מחודש כוונת הדברים שהשי"ת אמר שמי יתן שיהיו צדיקים המכריחים את ישראל בין בכפייה ובין בפיתוי, ובכ"ז אף שאין העשייה מיוזמה ורצון עצמית, בכ"ז לא הוי ביטול הבחירה, מכיון שנעשה ע"י בעל בחירה והם הצדיקים.

וילה"ע אמאי לא נתקיים שתהא הדבר כן, ומי מונע מהצדיקים, והאם משום שזה תלוי בבחירת הצדיקים.

עוד יש להעיר במה שאמרנו חז"ל (יומא טו): שכאשר אנשי כנה"ג בטלו יצרא דעבירה אפילו יעיתא בת יומא לא אשכחא, וביארו רבותינו כי אין קיום לעולם בלי בחירה, ואם יש היכי תמצוי ש"ע" בקשת הצדיקים יתבטל היצר ולא יחשב סתירה לבחירה לדברי החזו"א, אמאי לא תהא באופן כזה, אמנם אולי דייקא כפייה ופיתוי של הצדיקים ל"ה סתירה לבחירה, ולא ע"י בקשה. וראה להן ד"ה וילה"ע.

והנה מבואר בדברי החזון איש, דדייקא כפייה וצדיקי הדור [אז כ"א מישראל] ל"ה ביטול הבחירה דכל יצרא כאיש אחד, וא"כ יל"ה ד"ע ככפאו גוי לעשות מצוה דאמרינן (ר"ה כה.) דאי מצוות א"צ כוונה יצא יד"ת, והלא נחשב שנעשה בלי בחירה, וצ"ל דאין קיום המצוה תלוי אם חשיב שנעשתה ע"י בחירה, וע"י.

ואם היה מקום לפרש דאין כוונת החזו"א שנחשב בחירה משום שהיה בבחירת הצדיקים,